

نحوه تملک زمین‌های بهارستان توسط مجلس شورای ملی

کیوان شیرویی

عمارت و محوطه و باغ بهارستان واقع در جنب مسجد و مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار) از جمله مستحذات سپهسالار بوده که پس از مرگ ایشان توسط شاه وقت (ناصرالدین شاه قاجار) تصاحب و سال‌ها در تصرف دولت بوده و دولت در آنجا تصرفات گوناگونی می‌کرده است. تا آنکه مشروطه رخ داد و قرار بر این گذارده شد تا دارالشورای ملی در عمارت و باغ و محوطه مذکور تشکیل گردد.

میرزا یحیی دولت‌آبادی از مؤثرین و دست‌اندرکاران مجلس مشروطه در کتاب «تاریخ معاصر» یا «حیات یحیی» در خصوص چگونگی تعیین محلی برای مجلس شورای ملی نوشته‌اند: «دو روز بعد از ورود آقایان علماء به تهران در صورتی که هنوز بقیه متحصنین در سفارت انگلیس هستند از طرف آقایان و تجار به صدر اعظم تذکر داده می‌شود که به انجام مقدمات تأسیس مجلس اقدام نماید. در روز بیست‌وششم جمادی‌الثانی خطابی از طرف صدارت به محقق الدوله رئیس بیوتات دولتی صادر می‌شود که عمارت وسط باغ بهارستان را که از عمارت معروف تهران و بنا شده مرحوم میرزا حسین خان مشیرالدوله سپهسالار است برای مجلس شورای ملی مهیا نماید، این عمارت بعد از مرحوم سپهسالار در تصرف دولت آمده و مهمانخانه دولت است. آقایان علماء اگر چه از این خبر به ظاهر مسرور می‌شوند ولی به ملاحظه اینکه عمارت بهارستان بی رضای ورثه سپهسالار به تصرف دولت درآمده ایراد می‌کنند که چون مجلس باید مطابق شرع اسلام دائر گردد از ورثه مالک باید اجازه گرفت و چون بعضی از آنها در تهران نیستند لهذا موقتاً از بهارستان صرف نظر می‌شود و مدرسه نظامی قدیم را که در ارگ همایون واقع است برای این کار معین می‌نماید.»^۱

آقای سیف‌الله وحیدنیا در مقاله‌ای با عنوان «جلسات اولیه مجلس شورای ملی و عمارت بهارستان» نوشته‌اند که: «جلسات مجلس شورای ملی ابتدا در مدرسه عالی نظام تشکیل می‌شد و روز بیست و هفتم

جمادی الثانی سال ۱۳۲۴ هجری قمری در همین محل مجلس افتتاح گردید. در این مجلس عضدالملک از جانب مظفردالدین شاه پذیرائی می‌کرد و قریب دو هزار نفر از رجال و امنای دولت دعوت شده بودند و مشیرالدوله صدراعظم خطابه غرائی قرائت کرد و پس از آن که مرحوم ملک المتکلمین از طرف ملت سخن گفت. پس از این جلسه امناء ملت و محترمین شهر و علماء مرتباً در همین مجلس که به اتاق نظام معروف بود جلسات خود را تشکیل می‌دادند، لیکن از نظر آنکه این محل را مناسب برای مجلس نمی‌دانستند طی نامه‌ای از مشیرالدوله صدراعظم خواستند که عمارت بهارستان را بطور موقت برای انعقاد جلسات مجلس اختصاص دهند. در تاریخ ۲۷ شعبان سال ۱۳۲۴ سه نامه به شماره‌های ۳ و ۴ و ۵ از مجلس شورای ملی به صدراعظم نوشته شده است. متن نامه شماره ۳ به همراه پاسخ آن که در خصوص عمارت بهارستان می‌باشد بدین شرح است: «حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اشرف ارفع افخم آقای صدراعظم دامت شوکت‌العالی اعضای مجلس شورای ملی می‌خواهند بواسطه آنکه مدرسه نظامی و تیاتر بعد از ملاحظه و تأمل ملاحظاتی بدرد مجلس نمی‌خورد. ناچار عمارت بهارستان باید داده شود ولو موقتاً تا که مجلس بتواند از برای خود تهیه عمارتی بنماید. زیاده ایام شوکت و جلال مستدام باد.»

روز پنجشنبه ۲۹ شعبان پاسخ نامه‌ها توسط مشیرالدوله از جانب مظفردالدین شاه رسید و در مورد تعیین محل انعقاد جلسات مجلس دستخط شاه به مشیرالدوله صادر گشت که: «عمارت بهارستان را عجلتاً به مجلس شورای ملی اختصاص دهند تا بعد محل مناسبی تهیه گردد.»

براساس دستوری که مظفردالدین شاه داده بود روز شنبه غره رمضان چهار ساعت به غروب اولین جلسه مجلس در بهارستان منعقد گردید که بعد از آن نیز جلسات در همان محل تشکیل گردید. بنای بهارستان در ابتدا محدود به چند اطاق و سالن بوده است و ساختمان‌های قدیم و جدید موجود به تدریج به آن اضافه شده و در سال ۱۳۰۱ نیز خانه غلامعلی خان عزیزالسلطان - در خصوص نحوه تملک عمارت عزیزیه در پایان تشریح خواهد گردید - «به مبلغ بیست هزار تومان با پول نمایندگان مجلس توسط ارباب کیخسرو شاهرخ خریداری شده و سند آن نیز بنام میرزا حسین خان مؤتمن الملک رئیس دوره چهارم تقنینیه ایران نوشته شده و در دفتر امام جمعه خوئی ثبت گردیده است.»^۲

«وکلائی ملت که مجلس را مرکز و مصدر عدالت مملکت اسلامی می‌دانسته‌اند در دوره دوم مجلس که پنج سال از مشروطه می‌گذشت به اقتضای دیانت خود و رعایت احتیاط و به ملاحظه اینکه اساس این مقام مقدس بر تقوا و احتیاط باشد و هیچگونه شبهه و ربیبی در آن نباشد از شهریه و حق الوکاله خودشان مبلغ ۱۵ هزار تومان مبلغی گرد می‌آورند و به تملک شرعی حاج میرزا یحیی امام جمعه خوئی و شیخ محمد حسین یزدی می‌دهند تا در دارالشرع حاضر شده و املاک مورد نظر را از وزارت سپهسالار به عنوان مصالحه خریداری نمایند. پس از این است که متصالحان شش دانگ عمارت و محوطه و باغ بهارستان را به انضمام یک دانگ و نیم یک رشته قنات مهران بر مصالح عامه اهالی ایران که در مصالح عامه مملکت صرف و استعمال شود وقف مؤبد شرعی و حبس مخلد دائمی ملی می‌نماید و رئیس مجلس شورای ملی را به عنوان متولی تعیین می‌کنند. بنا به حاشیه‌ای که سید حسن مدرس در پنجم ذیقعد همین سال بر وقف نامه نوشته

آشکار می‌گردد که دیری نگذشته که وراثت میرزا بابا که در کمال فقر و پریشانی بوده‌اند وقف نامه خود را علم می‌کنند با این ادعا که شاید بعضی از باغ چال جزء زمین بهارستان شده باشد. لاجرم با عدم ثبوت حقیقت آنها از سر احتیاط و ارفاق با پرداخت مبلغ ۱۵۰ تومان ماجرا ختم می‌شود.^۲ آنچه در پی خواهد آمد متن کامل وقف نامه (سند صلح) عمارت، باغ بهارستان و قنات مهران «تصویر شماره - ۱» است که پیشتر ذکر آن گردید.

«سند صلح ورثه میرزا حسین خان سپهسالار با مجلس شورای ملی در خصوص واگذاری قطعی مالکیت زمین‌های بهارستان وزارت معارف و اوقاف و فواید عامه اداره کل اوقاف

سواد قبالة خریداری آقایان حاج امام جمعه خوئی آقا شیخ حسین یزدی دامت برکاتهما و کالتاً از طرف وکلای عظام دارالشورای ملی سهام و حصه ارثی ورثه مرحوم حاجی میرزا حسین خان سپهسالار را از باغ و محوطه بهارستان و غیره به شرح ذیل و وقف نمودن بر مصالح عامه اهالی ایران با تقدیم دارالشورا بودن به تفصیل ذیل به تاریخ دوازدهم شهر رمضان المبارک ۱۳۳۹.

به تاریخ سلخ شهر ربیع الاول ۱۳۳۱.

نمره ۲۶۷۲.

الحمدلله و کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی (ص ع) غرض از تحریر این کتاب مستطاب شریعت ماب آنکه چون عمارت و محوطه و باغ بهارستان واقعه در جنب مدرسه ناصری جمله ابنیه و مستحدثات مرحوم مبرور حاج میرزا حسین خان سپهسالار است از چندین سال قبل در تصرف دولت بوده و از طرف دولت در آنجا انحاء تصرف می‌شد در پنج سال قبل که سلطنت ایران به سلطنت مشروطه تبدیل و بنای تأسیس و تشکیل دارالشورای ملی شد عمارات و باغ و محوطه مرقومه به دارالشورا بودن معین شده و تا کنون محل انعقاد مجلس شورای ایران و بیت الشرف و یگانه دارالامال ایرانیان است مسلم است مقام محترمی که مرکز و مصدر عدالت یک مملکت اسلامی بوده مصالح و امور عامه آن ملک در آنجا مذاکره و قطع و فصل می‌شود و عدل نصفت از آن محل به تمام اقطاع و اصقاع مملکت نشر و سرایت می‌نماید لازم است از آرایش هرگونه شبهه و ریب منزّه و از شائبه هر قسم اشکال و عیب مبرا باشد اگر چه بعضی از اجله علمای اعلام - رفع الله اقدارهم - تمام جهات شبهه و اشکال آن را بنا بفرموده و عملیات خودشان تصفیه و تسویه و تصحیح نموده رفع کلیه اشکالات کرده‌اند لکن حضرات وکلای عظام و مبعوثین کرام این دوره به اقتضای دیانت خودشان و رعایت احتیاط و به ملاحظه اینکه اساس این مقام مقدس بر تقوی و احتیاط بوده و هیچ گونه شبهه و ریبی را در آنجا مجال و مترح (کذا) نبوده و اقامه و لبث و جمله تحرکات و تصرفاتشان در آن محل از هر حیث محلل واقعی نبوده در این صدد و مقام بر آمدند که شبهه ملکیت وراثت مرحوم مغفور سپهسالار و احتمال آن را به طور قطع رفع نموده از این حیث در آن مقام منبع و محل

رفیع شبهه و اشکالی باقی نماند. لهذا در تاریخ تحریر این ورقه شریفه مبلغ پانزده هزار تومان از شهریه و حق الوکاله خودشان به طیب خاطر و رضای قلب به جناب مستطاب حجت الاسلام آقای حاج میرزا یحیی امام جمعه خوئی و جناب ثقه الاسلام آقا شیخ محمد حسین تملیک شرعی نمودند و معظم له اولاً وجه مسطور را قبول و تملک کرده و به موازین شرع مقدس اسلام آن وجه را از هر جهت خالی از اشکال و عاری از عیب و نقص و محلل نمودند ثم بعد ذلک وراثت مرحوم میرزا حسین خان سپهسالار باجمعهم در دارالشرع مطاع لازم التباع حاضر شدند و هم جناب اجل میرزا نبی خان نصرالملک و نواب اسعد والا شاهزاده نصرت الله خان امیر اعظم و جناب شکرالله خان ضیاء نظام و جناب آقا سید هبت الله خلخالی و جناب میرزا یوسف خان علاءالممالک این هر دو به وکالت محققه از طرف جناب مستطاب اجل میرزا حسین خان معتمد الملک و جناب مستطاب آقا میرزا ابوالقاسم طباطبائی بر حسب وکالت ثابتة خود از جانب علیتین مخدرتین عشره الملوک و نیمتاج الملوک و بعد حضور هم و معرفتهم بما یورث العلم و الیقین همگی در حال عمد و علم و اختیار با علم کامل به قدر و وصف و ارزش عین منقوله من دون اکراه و اجبار نقل نمودند به عنوان مصالحه لازمه جازمه شرعیة اسلامیه کلیه حقوق واقعیه و فرضیه خودشان را هر یک بقدر الحصه و لهم بتفصیل ذیل از کل شش دانگ عمارات و محوطه و باغ بهارستان را که محدود است به حدود مفصله ذیل با کافه توابع شرعیه و جمیع ملحقات و منضمات عرفیه آن از **ابنیه : نصرالملک** یک ربع ، **شاهزاده امیر اعظم** یک ربع ، **میرزا حسین خان معتمدالملک** یک ربع ، **شکرالله خان ضیاء نظام** یک ثمن ، **عشرت الملوک** دو ثلث ثمن ، **نیمتاج الملوک** ثلث ثمن .

جنوباً به مدرسه مسجد مرحوم حاج میرزا حسین خان ، **شمالاً** به باغ معروف به باغ حاج باقر که فعلاً در تصرف خود وراثت آن مرحوم است ، **شرقیاً** به اندرونی و بیرونی عزیزالسلطان و خانه افسرسلطنه و زمین بیاض ، **غربیاً** خیابان نظامیه و خیابان نگارستان .

و احجار و اخشاب و اشجار و ابواب و غیر ذلک مما یعد تابعاً لها من غیر اخراج شیء منها به انضمام تمام یک دانگ و نیم از یک رشته قنات معروف به قنات مهران یا توابع و لواحق آن از مجری و احجار و بناء غیر ذلک به سوی جناب معظم آقای حاج امام جمعه و جناب آقا شیخ محمد حسین در عوض و قبال مبلغ پانزده هزار تومان قران فسی دو هزاری مسکوک دولت علیه ایران و صیغه صریحه مصالحه لازمه جازمه جامعه شرایط صحت لزوم عربیه از نواقص و موجبات بطلان و تزلزل و بعد حصول الوکاله الصریه من جمیع الاطراف سمت جریان پذیرفت و کلیه اختیارات موجب تزلزل عقد خاصه خیارالعین اگر چه در وجه علیا بوده و به اضعاف عوض مانع باشد از همه اطراف اسقاط گردیده و تمام عوض و مال المصلحه که پانزده هزار تومان است بلانقیصه و کسر عاید دو اصل ناقلین علی قدر سهامهم و حسب حصصهم گردید ثم بعد المراتب المقرره المحرره همان متصالحان معظم لهما وقف مؤید شرعی و حبس مخلد دائمی ملی نمودند قربتاً الی الله و طلباً لمرضاته تمام و همه و کل شش دانگ عمارت و محوطه و باغ بهارستان را به انضمام یک **دانگ نیم** یک رشته قنات مهران بر مصالح عامه اهالی ایران که در مصالح عامه مملکت صرف و استعمال شود با تقدم دارالشورا بودن عمارات بر مصالح سائره و صرف منافع باغ و محوطه و قنات

به مصارف دارالشورا در صورت عدم اصلحیت مکان دیگری برای دارالشورا بودن و در صورت اصلحیت مکان دیگری برای دارالشورا منافع کلیه عمارات و باغ و محوطه و قنات صرف دارالشورا شود و تولیت آن را با رئیس مجلس شورای ملی - شیدالله ارکانه - قرار دادند که با تصویب اکثریت از وکلای ملت در صورت امکان و مستقلاً و بشخصه و در صورت امکان آن به وظایف مقرر عمل نمایند و صیغه وقف مؤبد شرعی و حبس مخلد دائمی جامعاً لشرايط الصحه و اللزوم خالیماً عن التواقص و موجبات البطالان اجرا گردیده و قبض که شرط صحت و لزوم است به عمل آمد فصار الاملاک المحرره وقفاً صحیحاً لا بیاع و لا یوهب و لا یرهن حتی یرث الله الارض و کان ذلك المراتب فی دوازدهم شهر رمضان المبارک من شهر یک هزار و سی صد و بیست و نه سنه ۱۳۲۹ .

(مهرهای ذیل سند)

بهاء الدین : محل مهر - بهاء الدین

شکر الله نوری : محل مهر - ضیاء نظام

محمد نصر الملک : محل مهر - نصر الملک

هبه الله الحسینی الخلیالی : محل مهر - العبد هبه الله الحسینی

علاء الممالک : محل مهر - یوسف علاء الممالک

صحیح است : محل مهر - افسر السلطنه

(سجلات سند)

وکیل شرعی نیمتاج الملوک و عشره الملوک به وکالت از طرف حضرت مستطاب اشرف والا آقای امیر اعظم - مدّظله اقل کیخسرو شاه رخ . محل مهر - کیخسرو شاه رخ.

بسم الله تعالی

عمارات و باغ بهارستان و ربع قنات مهران را به همان تفصیل مرقوم متن از طرف خود و بر حسب وکالتاً از جانب جناب ثقه الاسلام آقا شیخ محمد حسین یزدی سلمه الله تعالی وقف نمودم بر جهت مسطوره متن به همان ترتیب محرر و صیغه وقف را اجرا کردم و تولیت آن با رئیس مجلس شورا و در موقع انفصال مجلس شورا با رئیس که در حین انفصال بوده خواهد بود و قبض که شرط صحت است به عمل آمد حرره الاحقیر یحیی الخوئی . محل مهر - حجة الاسلام آقای حاج امام جمعه خوئی دامت برکاته المتوکل علی عبده یحیی.

بسم الله و له الحمد

جناب مستطاب اجل آقای نصرالملک دام اجلاله اصالتاً و جناب جلالت ماب آقای آقا میرزا بهاءالدین دام

اقباله بوکالة محققه از طرف علیان عالیان عشرت الملوک خانم و تاج الملوک خانم دامت خدارتھما و جناب ارباب کیخسرو و به وکالت ثابتہ از طرف جناب اجل اکرم آقای امیر اعظم دام اقباله و جناب جلالت ماب اجل آقای شکر الله خان ضیاء نظام زید اقباله نیز اصالتاً اقرار و اعتراف به تمام مراتب مرقومه در متن من البدیاه الی النہایہ نمودند نزد داعی فی الرابع من شهر شوال ۱۳۲۹ حرره الاقل ؛ محل مهر - حجة الاسلام عالی آقای صدر العلماء دامت برکاته - عبده الراجی محمد جعفر ابن محمد باقر الحسنی الحسینی.

(سجلات حاشیہ سند)

بسم الله الرحمن الرحيم

جناب آقای میرزا نبی خان نصر الملک و آقای شکرالله خان اصلین (؟) و آقا میرزا کیخسرو وکیل ثابت الوکالة شاهزاده امیر اعظم و آقا میرزا بهاءالدين وکیل معلوم الوکاله مخدرتین اعتراف بجمیع فقرات مرقومه از صلح و قبض مال الاصلح هر یک به قدر سهم خود و موکلین خود و اسقاط خیار نمودند ۲۸ شهر صیام ۱۳۲۹ الاحقر محمد بن زین العابدین الحسنی الحسینی . محل مهر حضرت مستطاب آقای امام جمعه طهران دامت برکاته - عبده سید محمد ابن زین العابدین الحسنی الحسینی.

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرات مفصله آقای نصر الملک و آقای امیر اعظم به وکیل خودشان که آقای ارباب کیخسرو باشند و عشرت الملوک و تاج الملوک به وکیل آنها که عالی شأن آقا میرزا بهاءالدين باشد و آقای آقا سید ابوالقاسم مرقوم متن وکیل مخدرتین بعد از نوشتن ورقه به جهت مرض معزول شدند و آقا میرزا بهاءالدين به وکالت مخدرتین حاضر شدند و جناب ضیاء نظام کلهم حاضر شدند و به اجازه آنها سهام مرقومه متن را رعایه لرفع الشبهه من المكان المقدس مصالحه صحیحه شرعیه نمودم به حضرت حجه الاسلام آقای حاجی امام جمعه خوئی و سر کار شریعتمدار آقای آقا شیخ حسین یزدی بالمنافسه به مبلغ مرقوم به حسب اسهامهم از مبلغ پانزده هزار تومان نقد و مال المصالحه را حضرات مفصله به قدر اسهامهم اخذ و قبض نمودند و حقوق واقعۀ فرضیۀ حضرات ساقط و صیغۀ شرعیه را به نحو مرقوم متن نیز جاری و واقع ساختم فی شهر رمضان المبارک ۱۳۲۹ سید حسن المدرس . محل مهر - عبده حسن ابن اسمعیل الطباطبائی.

(تکمله)

بسم الله الرحمن الرحيم

چون وقف نامه اظهار شده از مرحوم میرزا بابا که رقباتی وقف بر اولاد خود نموده و یکی از رقبات باغ چال خوانده می شد و از قراین باغ چال جنب زمین بهارستان بوده است به احتمال اینکه شاید چون سابقاً یک نفر متصرف در هر دو قطعه زمین بوده و شاید که بعضی از باغ چال جزو زمین بهارستان شده باشد به طبقه حالیۀ ورثۀ مرحوم میرزا بابا که در کمال فقر و پریشانی بودند با عدم ثبوت حقانیت آنها رعایۀ للاحتیاط و ارفاقاً لما لهم مبلغ یک صد و پنجاه تومان داده و معامله متن را از جانب تمام ورثۀ حالیۀ آقا مشهدی علی اکبر اجازه نمود و مبلغ مرقوم اخذ و قبض نمود که به حسب اسهام تقسیم نمایند فی پنجم ذی القعدہ الحرام ۱۳۲۹ سید حسن المدرس . محل مهر - عبده حسن ابن اسمعیل الطباطبائی.

بر حسب وکالتی که موافق وکالت نامه جداگانه از جانب همگی ورثه مرحوم میرزا بابای مستوفی داشتیم صحت معامله مرقومه امضاء و اجازه کردم فی ۵ شهر ذی القعدة الحرام ۱۳۲۹ محل مهر - عبده علی علی اکبر .

بسم الله العزيز

قد وقع جميع ما حرر في المتن و الهامش و صدر الامضاء عنهم طبقاً لما حرر في اليوم الخامس من شوال المكرم ۱۳۲۹ نصرالله التقوى عفه . محل مهر - نصرالله التقوى.

بسم الله الرحمن الرحيم

جنابان مستطابان آقای آقا سید هبه الله و آقای علاءالممالک و کیلان شرعیان آقای معتمدالملک ابن مرحمت و غفران پناه مشیر الدوله و هم چنین نواب علیه افسر السلطنه بنت آن مرحوم اقرار به معامله مرقومه متن نمودند فی ۲۶ شهر صفر المظفر ۱۳۳۰ سید المدرس . محل مهر - عبده حسن بن اسمعیل الطباطبائی.

(یادداشت های اداری روی سند)

سواد مطابق اصل است. امضاء - میرزا آقا مهر - دفتر اوقاف ۱۳۲۸. به تاریخ ۷ شهر ربیع الثانی سیچقان ٹیل ۱۳۳۱ در تحت نمرة ۶۰۳ در دفتر شرعیات اداره جلیله کل اوقاف ثبت شد . امضاء - تقی.

(یادداشت های اداری پشت سند)

صفحه (۱۵۹) نمرة (۱۶۵۶) محل مهر - محمد تقی.
نمرة ۲۵۲ شعبه ثالث ثبت محل امضاء - محمد علی.
ثبت دفتر شرعیات شد . محل مهر - مرتضی بن محمد حسین الشریف.
نمرة ۱۱۳۵ . مهر - عبد الوهاب الحسینی.

کلاسه آرشیو سازمان اوقاف و امور خیریه : ۱۳۷ تهران»^۴
در تکمیل مبحث نحوه تملک بهارستان توسط مجلس شورای ملی سابق می توان به منابع مختلفی استناد نمود لکن از جمله منابع بسیار موثق اسناد و نسخ خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی است، که در رابطه با موضوع فوق الذکر با راهنمایی استاد حائری در بخش خطی دفتری را مشاهده نمودیم که عنوان آن عبارت است از «دفتر هیأت رئیسه دوره چهارم از تاریخ ۱۵ شهر شوال ۱۳۳۹ مطابق اول برج سرطان ۱۳۰۰ شمسی»، این دفتر شامل متن صورت جلساتی است که توسط هیأت رئیسه وقت تنظیم و تدوین گردیده است.

آن گونه که استاد متذکر شدند در دو صورت جلسه با تاریخ های ۱۳۰۱ و ۱۳۰۲ شاهد ذکر نام مجموعه بهارستان و عمارت عزیزیه «عزیز السلطان» هستیم، در متن صورت جلسه سال ۱۳۰۲ «تصویر شماره - ۲» از سید حسن مدرس منقول است:

«بقیه صورت جلسه صبح جمعه ۳۲ جوزا ۱۳۰۲

۴ تصویب شد که اداره مباشرت معادل حقوق و کمک خرج دو برج و پانزده روز در وجه آقای سلطان‌العلماء نماینده بروجرده بردارد و از بابت ایام مسافرت ایشان که از طرف مجلس مختار بودند با استفاده از حقوق خود غیبت نمایند و مسافرت نکردند چون به تصویب مجلس رسیده بود اداره مباشرت بخرج منظور و محسوب دارد. سند خرج آن هم از مقام ریاست خطاب به اداره مباشرت صادر گردید.

۵ راجع به زمان فترت آقای رئیس عنوان فرمودند تکلیف اوضاع مجلس از حیث اعضاء و اجزاء و عملیات دیگر از بنائی و غیره در غیبت مجلس چه می‌شود؟

آقای مدرس اظهار داشتند که این مسئله در دوره دوم پیش بینی شده لکن چون دوره دوم و سیم مجلس بوضع خوبی خاتمه نیافت مسئله در بوته اجمال ماند - تفصیل مطلب این است که در دوره دوم مجلس موقعی که عمارت بهارستان و ائاثیه آن به جهاتی منظور نظر و مورد توجه شد و بالاخره عمارت و ائاثیه و ما يتعلق بها با رعایت وجوه احتیاطات وقف شد بر مصالح عامه ایران که از جمله مجلس شورای ملی باشد و تولیت آنها را با رئیس مجلس عصر مقرر شد و این ترتیب هم مبنی بر تصویب آقایان نمایندگان این دوره شد، بنا علی هذا در زمان غیبت مجلس فقط رئیس مجلس که آخر مجلس رئیس بوده‌اند متولی و اختیاردار بالاستقلال در کلیه امور مجلس شورای ملی هستند از هر جهت از جهات از حیث اعیان منافع مصارف مستخدمین اداری و غیره ائاثیه و غیره توضیحاً اینکه آمر و ناهی و اختیاردار تمام امورات راجعه باین عنوان اختصاص بشخص شخیص رئیس مجلس ... دارد نه دولت و نه دیگری در زمان غیبت مجلس هم حق مداخله ندارد.

[محض مزید اطلاع خوانندگان محترم یادداشت می‌شود که نه سطر فوق عین عبارتی است که آقای مدرس بیان فرمودند و صورت نطقشان را هم بخط خودشان مرقوم داشتند که در دو صفحه جداگانه به این ورقه ملحق می‌شود]

پس از بیانات آقای مدرس آقای رئیس اظهار فرمودند: امور اداره تقنینیه در زمان فترت به معاون اداری آقای معتمدالممالک مرجوع خواهد بود و اداره مباشرت و مستخدمین مجلس را هم باید آقای ارباب کیخسرو در سابقه - بقیه صورت جلسه صبح جمعه ۳۲ جوزا ۱۳۰۲ - ایشان در ادوار سابقه مجلس کاملاً بخوبی محفوظ است کما فی السابق سرپرستی نمایند. آخرین جلسه هیئت رئیسه با تصویب مراتب مرقومه فوق خاتمه یافت. منشی امیرناصر رضا قلی امیرحسینی»

نحوه تملک عمارت عزیز السلطان (عزیزیه) توسط مجلس

به منظور آشنائی بیشتر خوانندگان با چگونگی ارتباط و تملک عزیزالسلطان در مجموعه بهارستان، با این مقدمه شروع می‌نمائیم که: «ناصرالدین شاه پس از تبعید و از میان برداشتن میرزا حسین خان سپهسالار، باغ و عمارت بهارستان که متعلق به ایشان بود را بدون هیچ تشریفاتى ضبط کرد و عمارتی دولتی محسوب گردید. در ابتدا نگهداری از آن به یحیی خان معتمدالملک برادر سپهسالار سپرده شده بود که پس از فوت

ایشان در اختیار میرزا محمد امین همایون، قهوه‌چی باشی ناصرالدین شاه قرار گرفت (۱۳۱۲ق) در این مدت باغ و عمارت سپهسالار به جهت معماری و زیبایی خاصی که دارا بود همواره مورد توجه دربار بوده و علاوه بر پذیرائی از میهمانان داخلی از میهمانان خارجی نیز در آنجا پذیرائی صورت می‌گرفته است. در این عمارت گاهی نیز که ولیعهد موقتاً از آذربایجان به تهران می‌آمد در آن منزل می‌کرد.

پس از آنکه ملیجک ثانی (غلامعلی عزیز السلطان) با اخترا الدوله یکی از دختران شاه ازدواج نمود قسمتی از باغ و عمارتهای بهارستان به او بخشیده شد تا با همسر خود در آنجا زندگی کنند. این عمارت از یک بیرونی و یک اندرونی برخوردار بود که اندرونی در اختیار عزیز السلطان قرار گرفت و به عزیزیه معروف شد، ناصرالدین شاه و به تبع او عزیز السلطان تغییراتی در عمارت اندرونی سپهسالار دادند.^۵

عمارت بهارستان تا انقلاب مشروطه و تشکیل مجلس شورای ملی در اختیار عزیز السلطان قرار داشت. هنگامی که فرمان مشروطیت از طرف مظفرالدین شاه صادر شد، مورخان و منجمان و شاعران جمع شده و کلمه «عدل مظفر» را برای تاریخ تأسیس مجلس (۱۳۲۴ق) تهیه کردند، عده‌ای از آزادیخواهان به سراغ ملیجک رفتند که ملک خود را به مجلس شورای ملی بفروشد، وقتی که ملیجک از داستان با خبر شد که مظفرالدین شاه فرمان مشروطیت را صادر کرده و قرار است در عمارت مسکونیش نمایندگان ملت جمع شوند، با طیب خاطر سند واگذاری آن را نوشت و به آزادیخواهان و نمایندگان مظفرالدین میرزا داد. البته قرار بود در قبال این گذشت دولت به او مبلغی بپردازد که این مبلغ در حدود بیست هزار تومان بوده است...^۶ البته با رجوع به اسناد موجود در آرشیو مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی، موضوع واگذاری عمارت عزیز السلطان به گونه‌ای دیگر بیان گردیده است، بر اساس سند شماره ۲/۱۳۴/۷/۱/۳۶ «تصویر شماره - ۳» که عریضه معترض‌الذاکرین و کیل ورثه مرحوم سپهسالار است چنین بر می‌آید که عزیز السلطان بر طبق فرمانی که از ناصرالدین شاه در دست داشته نه تنها مدعی مالکیت بخش اندرونی خویش بوده بلکه حاضر به واگذاری و یا حتی خیال مصالحه با ورثه میرزا را هم نداشته است.

پی‌نوشت‌ها:

متن سند:

«مقام منیع مقدس نمایندگان مجلس شورای ملی شیداله ارکانه معروض می‌دارد این بنده معترض‌الذاکرین و کیل حضرت مستطاب اجل آقای نصرالملک و آقای معتمدالملک و شاهزاده والدین امیر اعظم و یکنفر دختر از ورثه مرحوم میرزا حسین خان سپهسالار اعظم که این حقیر بوکالت ثابته از جانب اشخاص فوق‌الذکر بدلیه عظمی عارض شدم در خصوص خانه که ملک طلق موکلین بنده که حسب‌الارث بایشان رسیده از مرحوم سپهسالار بر جناب عزیز السلطان خانه که فعلاً غصباً متصرفست و کیل مشارالیه در محکمه حاضر طلب مدرک از بنده کرد چند فقره استشهاد که از اعیان و اشراف سؤال شده بود و حقانیت موکلین بنده و غصبت طرف از علماء که فی جمله مرحوم آقا میرزا سید عبدالله و حضرت حجه‌الاسلام آقا سید محمد و حاجی سید ابوطالب زنجانی و آقا سید محمد باقر که در شاه آباد است

و غیره بحکمه ارائه دادم و کیل طرف مستمسک شد که هیئت وزراء نوشته‌اند که دعوای زیاده از بیست سال رسیدگی نمی‌شود بنده از رئیس ابتدائی حقوق تصفیه این امر را مطالبه کردم تا اینکه مجلس مقدس این عمل غیر مشروع را مرتفع ساخته و کیل طرف چند جلسه محاکمه کرد و گفت ملکی بحق متصرفم محکمه خواست ما را بمحضر شرع بفرستد و ما هم حاضر شدیم که به محضر شرع حقانیت خود را ثابت کنیم و کیل طرف در جلسه آخر اظهار داشت که تصرف من منوط بتصرف دولت است و فرمانی از مرحوم ناصرالدین شاه بمحکمه ارائه داد که مضمونش این است که ملک انتقالی عمه قمرالسلطنه را باینجانب تفویض فرمودیم بعزیزالسلطان و اظهار کرد و کیل طرف که این ملک جزء خالصه است بموجب قانونی که وزراء در زمان وزارت امیرالملک وضع کرده‌اند باید رسیدگی نشود محکمه محاکمه مرا تعطیل کرد و حق موکلین بنده معوق ماند ناچار آن قانون را نوشته در ذیل این عریضه بعرض حضور نمایندگان ملت می‌رسانم که این قانون غیر مشروع را ترجمه و تصفیه فرمائید مضمون قانون اینست

ماده دویم دعوای راجعه بخالصجاتیکه دولت فروخته است در محاکمه عدلیه رسیدگی میشود مشروط بر اینکه حیثیات این دعوای بزمان قبل از تصرف مابین تصرف دولت مربوط نباشد این قانون گنگ و این کلمه غیر مشروع بموجب قانون اساسی که وکلا وضع کرده‌اند که پاسخ قانونی مادامیکه از نظر مجلس نگذشته سمت قانونیت ندارد و قانون مخالف با شرع هم قانونیت ندارد این قانون خلاف شرع انور و خلاف عرف است زیرا که در زمان استبداد خیلی املاک را جبراً تصرف کردند و خیلی اشخاص بخصوصیت با دیوان فرمان صادر کردند و حقوق مردم را بردند علاوه از این همین قانون غیر مشروع را توضیح ندادند که ملک فروخته دولت با ملک بخشیده دولت فرق دارد زیرا که در ملک فروخته دولت ضامن درک است شاید ضرر بخورد لیکن در بخشیدن این ضرر نمی‌خورد گذشته از آن بموجب قرآن و قانون شرع هر کس بتواند حقانیت خود را در محضر شرع ثابت کند حق خود را میبرد بموجب این قانون غیر مشروع حقوق مسلمانان زیر پا رفته مستدعی از نمایندگان ملت که دادرس این وطن عزیز هستند و حامی عدل و داد میباشند که بعریض این حقیر رسیدگی کنند که این قانون را مرتفع سازند و یا توضیح و تصفیه نمایند که بیش از این حقوق مسلمانان بواسطه یک کلمه واهی گنگ پایمال نشود زیاده ایام بقای هیئت مقدسه نمایندگان ملت دام توفیقاتهم را طالبم - اثر مهر - معتضدالذاکرین الحسینی»

در تکمیل مبحث نحوه تملک عمارت عزیزالسلطان توسط مجلس شورای ملی (سابق) چنانچه پیشتر نیز اشاره گردید در دفتر مربوط به صورت جلسات هیأت رئیسه دوره چهارم از تاریخ ۱۵ شهر شوال ۱۳۳۹ مطابق اول برج سرطان ۱۳۰۰ شمسی» که در بخش نسخ خطی موجود است، آن گونه که استاد حائری راهنمایی فرمودند، در دو صورت جلسه شاهد ذکر نام مجموعه بهارستان بودیم که در نخستین آن که مربوط به سال ۱۳۰۱ «تصویر شماره - ۴» شمسی است پیرامون عمارت عزیزیه سخن گفته شده:

«... قوس ۱۳۰۱»

جلسه هیئت رئیسه یکساعت قبل از غروب در تحت عنایت موتمن‌الملک تشکیل یافت آقای طباطبائی^۷ غائب بودند صورت جلسه قبل قرائت و تصویب شد.

آقای رئیس اظهار فرمودند که آقای صاحب اختیار مراسله خصوصی بمعظم اله نوشته و تکلیف خواسته‌اند که آیا صلاحیت دارد برای استقبال اعلیحضرت همایونی از دور و یا از آقایان نمایندگان هم دعوت شود قرار شد جواب خصوصی بنویسند هر کسی را میل دارید خودتان مستقیماً دعوت نمائید.

آقای ارباب کیخسرو اظهار نمودند نظر به ضیق مکان مجلس شورای ملی از حیث ساختمان چندی قبل سپرده‌اند که میرزا جعفرخان معمارباشی نقشه حاضر کرده‌اند که در جای حمام ساختمان شود ولی مخارج را یکصد هزار تومان بر آورد نمودند لهذا مشارالیه در صدد بر آمده که باغچه و عمارت آقای عزیزالسلطان سردار محترم را که سابق اندرونی مرحوم سپهسالار بوده و متصل به بهارستان محل مجلس است خریداری نمایند و در مدتی مسائل گفتگو شد بالاخره آقای سردار محترم از بیست و پنج هزار تومان کمتر راضی نشده و مشارالیه از هیجده هزار تومان تجاوز نمودند و از قرار اظهار آقای ارباب شخصاً عمارت را رؤیت کردند از قرار اظهار آقای سردار محترم معادل بین ده هزار تومان الی یازده هزار زرع مضروب می‌باشد و تمامی این مساحت عبارت از یکباغ و عمارت بیرونی و دو دست حیاط بزرگ و دو حیاط کوچک اندرونی و یکباغ سرطویله و عمارت مزبور پسندیده است و رویهم رفته خیلی بیش از اینها قیمت دارد بدیهی است در موقع معامله خود ... بهارستان را هم که آقای سردار محترم فرمان دارد روی همان معامله مصالحه خواهد شد. محل وجه خریداری را هم آقای ارباب متذکر شدند که از محل صندوق جرائم داده شود هرچند فعلاً صندوق مزبور بکلی تهی از وجه نقد است ولی به اعتبار آن محل می‌توان وجه آنرا باستقراض فراهم کرد تا از دولت وصول شود در ضمن از آقای ارباب اظهار نمودند که حیاط بیرونی مزبور در چهار هزار تومان برهن میرزا اسداله خان کردستانی است که نه ماه دیگر وعده آن منقضی خواهد شد و از تمام ثمن خریداری معادل این مبلغ میماند تا در انقضای مدت مزبوره پرداخت شود و آن قسمت معامله فسخ گردد بعد از بیانات و توضیحات آقای ارباب و ملاحظه اطراف عمل این پیش‌نهاد مستحسن واقع گردید و اختیار داده شد آقای ارباب اعتبار و اختیار داشته باشند در حدود هیجده الی بیست و پنج هزار تومان معامله مزبوره را تمام کنند و پس از - بقیه بصفحه بعد - بقیه صورت جلسه ... قوس - و پس از ختم عمل نتیجه با آقایان نمایندگان اعلام شود ضمناً نیز تأکید شد که تا این عمل تمام نشده است نباید این اطلاعات از هیئت رئیسه خارج شود. جلسه دو ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد - امضاء - مستشارالدوله»

اسناد مرتبط با موضوعات مورد بحث مجلس و مسجد سپهسالار

با توجه به این که محل استقرار مجلس شورای ملی در جوار مسجد وقفی میرزا حسین خان سپهسالار معین گردید لذا این حسن همجواری تبعاتی را سبب گردید، اهم آنها را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود:

۱) موضوع استفاده از آب قنات مهران (۲) موضوعاتی که نایب التولیه های مسجد با رؤسای مجلس بر سر آن بحث داشته‌اند.

۱- نحوه استفاده از آب قنات مهران: در ارتباط با این موضوع اسناد مختلفی وجود دارند لکن در ذیل به عنوان نمونه به سندی که به خط مرحوم شهید سید حسن مدرس می‌باشد بسنده شده است.

متن سند شماره ۵/۸۷/۷/۳/۱/۵۵ «تصویر شماره - ۵»:

حضور حضرت آقای موتمن الملک رئیس مجلس شورای ملی وفقه اله تعالی تصدیع می‌دهم آقای مهام‌الدوله حاضر شدند و دو دعوا اظهار نمودند یکی آنکه هفت ساعت آب قنات مهران ملک من است باید بتصرف من داده دیگر آنکه مجرای تمام آب در قسمتی از عمارت من بوده و حالیه در خیابان جاری است باید آب بمجرای سابق برگردد بدو با حضور ایشان شروع به رسیدگی دعوی اول شد مستند مشارالیه واگذاری مرحوم مغفور ناصرالدین شاه بود بتاريخ هزار و سیصد و یازده ۱۳۱۱ هفت ساعت از آب قنات مهران را با اعتماد السلطنه بجهت شرب باغچه مختص که در جنب نگارستان است و فعلاً جزو عمارت آقای مهام‌الدوله است چون فعلاً یک دانگ و نیم از قنات در تصرف مجلس شورای ملی می‌باشد که سابقاً ملک مرحوم حاج میرزا حسین خان سپهسالار بود و چهار دانگ و نیم دیگر در تصرف مسجد و مدرسه است که آنهم از تأسیسات آن مرحوم است باستحضار آقای مهام‌الدوله رجوع بوضعیات قنات در زمان سابق شد واضح گردید که مرحوم سپهسالار در وقت تأسیس مسجد و مدرسه مورخه هزار و دویست و نود و هفت ۱۲۹۷ مالک سه دانگ در قنات مهران بوده یک دانگ و نیم آنرا وقف بر مسجد و مدرسه همان تاریخ نموده‌اند و یکدانگ و نیم دیگر از برای شرب عمارت خودشان که فعلاً مجلس شورای ملی می‌باشد باقی مانده و نیز رجوع شد بحال سابق سه دانگ دیگر قنات مهران معلوم شد که سابقاً در تصرف مرحوم مغفور ناصرالدین شاه بوده و در تاریخ هزار و سیصد تمام سه دانگ را منتقل نموده‌اند بمرحوم یحیی خان مشیرالدوله و اخوان و اخوات ایشان بمبلغ ده هزار تومان مأخوذ و مشارالیه تمام سه دانگ را در همان تاریخ وقف بر مسجد و محله زیر مسجد نموده‌اند و سند وقف‌نامه به تفصیل فوق با سجل مرحوم مغفور حاج ملا علی کنی و صحه مرحوم مغفور ناصرالدین شاه که در کتابخانه مدرسه بود ملاحظه شد بناعلیهذا مرحوم ناصرالدین شاه مورخه هزار و سیصد و یازده ۱۳۱۱ مالک آبی از قنات مهران نبوده‌اند تا مورد داشته باشد هفت ساعت آنرا با اعتماد السلطنه یا دیگری واگذار نمایند و آقای مهام‌الدوله بجهاتی که ذکر شد حقی بشش دانگ آب قنات مهران که یکدانگ و نیم آن در تصرف مجلس و چهار دانگ و نیم دیگر مسجد و محله زیر مسجد است ندارند و بذلک قضیت واله خیر الحاکمین و در موضوع واگذاری مرحوم ناصرالدین شاه آقای مهام‌الدوله که گاه حرفی دارند رجوع بقائم مقام آن مرحوم نموده‌اند و آنها مشارالیه را اقناع مینمایند و اما دعوی دیگر آقای مهام‌الدوله که جریان تمام آب مهران باشد در مجرای قسمتی از عمارت ایشان مشارالیه در این موضوع استسهادی ارائه دادند بعضی شهادت خود را نوشته بودند که جریان آب مهران را سابقاً در قسمتی از عمارت ایشان معاینه کرده‌اند خاطر شریف حضرت آقای رئیس مجلس شورای ملی را که از هر جهت موظف بحفظ حقوق مجلس از عمارت و اراضی و آب و اثاثیه متعلقات و غیر ذالک می‌باشند تذکر میدهم که هرچه زودتر یک نفر را معین فرموده از طرف خود بفرستند تا از اولیای امور مسجد هم یک نفر خواسته شود و با حضور آنها و آقای مهام‌الدوله رسیدگی باین دعوی شده بعد از خاتمه یافتن نتیجه کتباً اطلاع داده خواهد شد فی ۱۴ شهر جمادی الثانی ۱۳۴۳ سید حسن مدرس. محل مهر- سواد مطابق اصل است مجلس شورای ملی ۲- موضوعاتی که نایب التولیه‌های مسجد با رؤسای مجلس بر سر آن بحث داشته‌اند: در سند وقفی زمین‌های

باغ و عمارت بهارستان شاهد بودیم که حدود زمین‌های مجلس را جنوباً از مدرسه و مسجد مرحوم حاج میرزا حسین خان سپهسالار معین نموده‌اند، که این همجواری در برخی از اسناد موجود به خوبی انعکاس یافته است ذیلاً به دو سند در این رابطه اشاره می‌گردد :

متن سند شماره ۹/۴۳/۲/۴/۸۵ «تصویر شماره - ۶»: بتاریخ ۱۳۱۳/۴/۲۷ نمره ۵۴۹۳/۱۵۶۴۳ (فوری مستقیم)

مقام ریاست محترم مجلس شورای ملی

پس از تقدیم مراتب اردات خاطر اشرف عالی را مستحضر میدارد که بواسطه رطوبت زیادی که از نهر باغ مجلس شورای ملی سرایت نموده دیوارهای شمالی مدرسه عالی سپهسالار را بکلی مرطوب کرده و علی‌التحقیق در آتیه خسارت فوق العاده بمدرسه وارد خواهد بود بوسیله معمار مدرسه محل‌های مذکور معاینه و تصدیق نموده است که علت تضرر رطوبت همان نزدیکی نهر باغ بدیوارهای فوق‌الذکر می‌باشد و باید دفع ضرر در مجلس شورای ملی بنماید فوراً شرح مقتضی به اداره محترم مباشرت مجلس شورای ملی از طرف مدرسه نوشته و تقاضا شده است مقرر دارند اقدام لازم برای رفع این خسارت بنمایند علاوه بر اینکه تاکنون اقدامی که مستلزم بر طرف شدن رطوبت باشد ننموده‌اند مطابق راپرتیکه این دو روزه رسیده متأسفانه چند حلقه چاه هم جنب دیوار حفر نموده‌اند و این قسمت نیز مزید بر علت می‌باشد نظر باینکه تولید مدرسه عالی سپهسالار با بندگان و علیحضرت شاهنشاهی ارواحفداه می‌باشد و سمت اختصاصی بنام مبارکشان دارد و نظر باینکه عمارت مدرسه از آثار نفیسه ملی و از زیباترین ابنیه شهر طهران می‌باشد و نظر باینکه مجاورین مجلس شورای ملی که مرکز عدالت و دادگری است بایستی از این قرب جوار بنحو احسن استفاده نمایند تمنی دارم امر و مقرر دستور فرمایند هرچه زودتر در دو موضوع فوق‌الذکر اقدام لازم بعمل آورند که از خسارتیکه ممکن است برای مدرسه پیش آید جلوگیری بشود.

در خاتمه خاطر محترم را متوجه میدارد که بهترین وجه برای حفظ بنای مدرسه از صدمه تأثیر رطوبت باغ مجلس همان است که امر و مقرر فرمایند خیابانی بعرض بیست زرع ما بین عمارت مدرسه و باغ مجلس احداث شود تا اینکه ما بین دو بنا حد فاصلی بر قرار شود و این اقدام از لحاظ فن معماری برای نمایش جبهه عمارت و بنای مجلس و مدرسه نیز نافع و مفید خواهد بود.

محل مهر - کفیل وزارت معارف و اوقاف علی اصغر حکمت

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

متن سند شماره ۱۱/۱۹۳/۲/۱/۳۸ «تصویر شماره - ۷»، بتاریخ ۱۳۱۶/۴/۱۶ نمره ۱۰۵۲ (مستقیم)

ریاست مجلس شورای ملی

چنانچه خاطر عالی مستحضر است در اراضی متعلق بمدرسه عالی سپهسالار جنب باغ مجلس شورای ملی ساختمانی برای کتابخانه مدرسه عالی سپهسالار و محل انعقاد فرهنگستان شروع شده و در سنه ۱۳۱۷ خاتمه خواهد یافت مطابق اظهار مهندس ساختمان مذکور برای ساختن سر درب این عمارت محتاج

هستند موقتاً از باغ مجلس شورای ملی بعرض شش متر و طول دوازده متر استفاده نموده و در آنجا چوب بست کرده تا بتوانند عمل بنائی را خاتمه بدهند لذا متمنی است مقرر شود باین میزان از اراضی باغ را موقتاً باختیار ساختمان فرهنگستان بگذارند تا عمل خود را انجام بدهند پس از خاتمه بنائی رفع حاجت از این محل شده و مجدداً واگذار خواهد شد.

در خاتمه تصدیق میدهد به هیچوجه از طرف ساختمان در اراضی مذکور مداخله نخواهد شد فقط چوب بستى در آنجا برای انجام عمل بنائی می‌شود و پس از خاتمه بنائی چوب بست را برداشته و اراضی را بحال فعلی تحویل خواهند داد. /م

محل مهر - وزیر معارف و اوقاف علی اصغر حکمت

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

منابع و مأخذ:

- ۱ - دولت‌آبادی، حاج میرزا یحیی، تاریخ معاصر (حیات یحیی)، تهران، انتشارات آثار جاویدان، شرکت نسبی اقبال و شرکاء، ۱۳۲۸، صص ۸۲ و ۸۳.
- ۲ - وحیدنیا، سیف‌اله، جلسات اولیه مجلس شورای ملی و عمارت بهارستان، مجله وحید سال نهم دوره جدید شماره ۳، ۱۳۵۰، صص ۵۸ و ۵۹.
- ۳ - حاجی عباسی، سعید، وقف‌نامه مجلس شورای ملی، فصلنامه وقف میراث جاویدان، شماره ۴۸ و ۴۷ سال دوازدهم، پاییز و زمستان ۱۳۸۳، ص ۳۹.
- ۴ - همان، صص ۳۹ - ۴۵.
- ۵ - جهت اطلاع بیشتر رجوع شود به مقاله سپهسالار و عمارت بهارستان، پیام بهارستان، شماره ۴۸.
- ۶ - معتمدی، محسن، جغرافیای تاریخ تهران، مرکز نشر دانشگاهی، تهران، ۱۳۸۱، ص ۲۹۸.
- ۷ - به احتمال فراوان منظور از آقای طباطبائی مرحوم شهید سید حسن مدرس بوده زیرا نام کامل ایشان با توجه به اثرمهر موجود «حسن ابن اسماعیل الطباطبائی» می‌باشد.

بعینه صورت مجلس صبح جمعه ۲۲ جوزا ۱۳۰۲

۴ تصدیق شد بر اداره بشارت مساوی حقوق و یکسوخ در برج ... و بازنده روز در وجه
های سلطنتی که با عیناً بر وجود سردار و وزارت ایام فرستاد از طرف مجلس نماینده
با اتفاق از حقوق غنیمت نمایند و فرستادند چون تصدیق مجلس رسیده بود اداره بشارت
سخن نظر و محرب دارند. تصدیق آبی ام ارتقا بابت خطاب با اداره بشارت صلوات الله

۵ راجع بزمان فرست آبی رئیس عمران خریدند تکلیف اوضاع مجلس از غنیمت بعضی واجرا با و تکلیف
و دیگر از بنا آن غیره در غنیمت مجلس میسر بود ؟
های مدرس اظهار داشته در این مورد در صورتی که مجلس می تواند مکلف می شود در وجه و در مجلس رضای
فایده یافت شده در بدنه اعمال نامه - تقصیر طلب است در صورتی که مجلس رضای
بهارستان و انانیه این سخنان نظر نظر و مورد تصدیق و با غیره عمارات و انانیه و بعضی بها با
وجه جیبی است و گفته شده بر صانع خانه ایرانی در از جمله مجلس شورای ملی است و در وقت
بازرسی مجلس عصر روزنامه و این ترتیب هم منتهی بر تصدیق آبی نماینده ای در وجه . بنا به
در زمان غنیمت مجلس فقط رئیس مجلس که آخر مجلس رئیس بوده اند متوجه و اختیار دار با استهلال
امور مجلس شورای ملی هستند از هر جهت از جهت این بنا به تصدیق آبی در وقت تصدیق مجلس از اداری
انانیه و غیره . رضای اینکه امر با هی و اختیار دار تمام ادرات راجع باین عمران
بعضی تعیین رئیس موقوفه دارد و دیگری در زمان غنیمت مجلس هم می تواند تصدیق بدارد .

[مضمون در اطلاع خوانندگان محترم یاد داشته شود در نظر فرقی عیناً راه است در هی مدرس
فرستاد و صورت نطقی را هم بکلمه خودشان رقم داشته در وجه مخصوصه انانیه باین در وقت تصدیق
بر این بنا است های مدرس های رئیس اظهار فرمودند : امرد اداره تقصیر در زمان فرست مساوی
های عصر هنگامک مرجع قولکم بود و اداره بشارت و تصدیق مجلس را هم باینه ای در باینه که مورد تصدیق

بعینه صورت مجلس صبح جمعه ۲۲ جوزا ۱۳۰۲

بشای در اداره سابقه مجلس که با توجه محفوظ است کما فی السابق سر رسیدی نمایند .
آخرین جلسه است بر سر با تصدیق راجع موقوفه فوق فایده یافت .

نشسته
رضیحه امینی

پیام بهارستان / ش ۲، ص ۲۵، ۵ / پائیز ۱۳۸۸

تاریخ ۱۴ / ۱۱ ماه سنه ۱۳۱۶
 شماره ۱۵۵۲
 ریاست مجلس شورای ملی تاریخ ۱۳۱۰/۱۱/۱۷

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

اداره
 دائره

چنانچه خاطر عالی مستحضراست در اراضی متعلق به رسه عالی سپهسالار
 جناب بیخ مجلس شورای ملی ساخته‌ای برای تابخانه مدرسه عالی سپهسالار
 ومحل انعقاد فرهنگستان شروع شده و در سنه ۱۳۱۷ اخذنامه خواهد یافت
 مطابق اظهار منهد در ساختمان مذکور برای ساختن سردر ب این تعمارت
 محتاج هستند موقتاً از باغ مجلس شورای ملی بعرض شش متری طول ۱۰ متر
 استفاده نموده و در آنجا چوب بست کرده تا بتوانند عمل بنائی را خاتمه
 بدهند لذا متنی است مقرر شود باین میزان ازارائی باغ را موقتاً باختیار
 ساختمان فرهنگستان بگذارند تا عمل خود را انجام بدهند پس از خاتمه
 بنائی رفی حاجت از این محل شد موقتاً در آنجا ابر خواهد شد .

در خاتمه تدبیر میدهند به هیچوجه از سر ساختن در اراضی مذکور مدخله
 نخواهد شد فقط چوب بستى در آنجا برای انجام عمل بنائی میشود و سر
 اخذنامه بنائی چوب بستى را برداشته و اراضی را بحال فعلی تحویل خواهند

داد . وزیر معارف و اوقاف

پیام بهارستان / ۲۵، س. ۲، ش. ۵ / پانیز ۱۳۸۸

